

43.) već je to pothvat koji kao plod višegodišnjeg istraživačkog rada zaslužuje svaku pohvalu.

* * *

Osam svezaka ACCh od izuzetne je kulturne važnosti. Ova izdanja ne samo da su obogatila našu crkvenu historiografiju dragocjenim prinosima već su otkrila gotovo neiscrpno bogatstvo naše kulturne prošlosti kojoj smo dosad poklanjali premalo pažnje. Ovih osam vrijednih studija koje zajedno obuhvaćaju preko 2.100 stranica velik su doprinos proučavanju srednjovjekovne i novije povijesti kršćanstva i Crkve među Hrvatima. Poželjeti nam je da Kršćanska sadašnjost nastavi s izdavanjem tog niza koji će nas dostojno predstaviti svjetskoj kulturnoj javnosti.

Juraj Kolaric

Z. ALSZEGHY i dr. Valore e attualità del sacramento della penitenza, PAS-Verlag 1974. (L.A.S. — Piazza dell'Ateneo Salesiano, 1 — 00139 Roma).

Dielo je zbornik radova studijskog tjedna što ga je u studenom 1973. god. organizirao Teološki fakultet Papinskog salezijanskog sveučilišta u Rimu za svećenike i odgojitelje, a bavi se problematikom u vezi sa sakramentom pokore. Tjedan je dakle održan neposredno prije nego je objavljen novi Red pokore, koji uvodno nosi odredbu Svetog zbora za bogoštovlje s nadnevkom 2. prosinca 1973. Može se možda pomisliti da je šteta što su malo preuranili i s tjeđnom i sa zbornikom, no u stvari nema razloga za takvo žaljenje. Iako je shvatljivo da bi po sebi u zbornik mogle ući i nove teme.

Prvi referent je poznati teolog Z. Alzseghy, stručnjak za teologiju sakramenata pokore i član teološke komisije za izradu novog Reda pokore. Osim toga, referenti Tjedna znali su za skoro objavljivanje novog Reda pokore, a vidi se da su neki imali tekst već u rukama te ga i navode (usp. str. 301). No najvaž-

nije je da sam sadržaj zbornika ima trajniju vrijednost i bez neposredne veze s Redom pokore.

Zbornik pruža vrlo zgodnu panoramu glavnih dostignuća, problema i mogućnosti s obzirom na sakramenat pokore. Predstavlja «aggiornamento» za svećenike i odgojitelje, kako je to istaknuto u podnaslovu. Spaja teoriju i praksu, ali ne u usko klerikalnom smislu.

Zbornik sadrži dva dijela: teološko-liturgijski i moralno-pastoralni. Prvi dio ima ove radove: Z. Alzseghy (analiza današnje krize ispovijedi); T. Federici (biblijski temelji sakramenta pokore); B. Neunheuser (Crkva u trajnom stanju pokore); A. Amato (analiza tridentinske nauke o sakramentu pokore); Ph. Rouillard (današnja gledišta teologije i crkvenog učiteljstva); A. M. Triacca (sakrament pokore kao kult); A. M. Kothgasser (sakramenat pokore i protestantizam); E. Quarello (savjest i moralna norma).

Moralno-pastoralni dio najprije se zadržava na općenitim vidovima, a zatim prelazi na neke konkretne probleme ispovjedne prakse u svjetlu moralke, liturgije, duhovnog bogoslovlja, psihologije, pedagogije, sociologije i katehetike. Tako je riječ o sakramentu pokore i duhovnom rastu kršćanina (G. Pianazzi), o ljudskim i psihološkim komponentama (A. Ronco), o metanoji kao dinamici rasta (G. Groppo), o duhovnom vodstvu i savjetovanju (Ch. Bernard). Pri tom imaju se u vidu i čisto konkretni problemi ispovjedne prakse, kao npr. problem samozadovoljavanja i predbračnih odnosa (P. Bongiovanni), reguliranje poroda i situacija rastavljenih i civilno vjenčanih (D. Tettamanzi), formiranje savjesti u današnjem svijetu (R. Manzini), pomoć koju mogu pružiti pokornička bogoslužja (L. Brandolini), potreba temeljite kateheze o sakramentu pokore (V. Di Chio) te — na kraju — sociološki prilaz problematici grijeha i kriivnje (E. Rosanna).

U ovom obilju materijala istaknuo bih dva članka: onaj Z. Alzseghya o današnjoj krizi ispovijedi (str. 3-16) te onaj o analizi tridentinskih kanona (A. Amato). Današnju »krizu identiteta« sakramenta po-

kore Alszeqhy vidi bitno na dvije razine: a) na spoznajnoj ili »nociionalnoj« razini, koja u današnjoj kulturi kao da je zaprekom za kršćansko poimanje grijeha i oproštenja; b) na povijesnoj razini, jer smo sve svjesniji promjene koje je ovaj sakrament doživio tijekom stoljeća. Izazovniji je članak A. Amata o analizi tridentskih kanona (str. 47-63). To je zapravo sažetak autorove doktorske disertacije, koja je tijekom iste godine i objelodanjena (A. Amato, I pronunciamenti tridentini sulla necessità della confessione sacramentale nei canoni 6-9 della sessione XIV (25 novembre 1951). Saggio di ermeneutica conciliare, Bibl. Theol. Salesiana, ser. I: Fontes, vol. 7, Roma 1974). Glavni zaključak bi bio: Tridentski sabor je definirao — protiv protestanata — da je sakrament pokore »božanskog prava«, ali time nije definiran i sam način na koji se konkretno slavi sam sakrament. Amatova povijesna analiza slaže se s onim što i neki drugi teolozi i povjesničari ovog sakramenta danas iznose, kako to iznosi Ph. Rouillard u istom zborniku (str. 79-81), a i inače je poznato u teološki informiranim krugovima.

Zbornik je vrlo lijep primjer svestranih »interdisciplinarnih« napora za posuvremenjenje sakramenta pokore. Optika je široka i pastoralna u dobrom smislu riječi. Zbornik pokazuje sličnost s našim Teološko-pastoralnim tjednom u Zagrebu i odgovarajućim zbornikom Bogoslovске Smotre. Djelo je svakako vrlo korisno, osobito za pastoralno svećenstvo koje je željno temeljitije teološke i pastoralne hrane.

M. Valković

A. HORTELANO, *Amore e Matrimonio: Nuove Prospettive*, Assisi, Cittadella editrice, 1973., strana 190.

U posljednje vrijeme pojavilo se je više zapaženih studija o sakramentu ženidbe i problemima koji su s njim povezani. Zanimljivije od ostalih je djelo A. Hortelana, profesora moralne teologije na institutu »Alfonsianum« u Rimu.

Sadržaj ove mislima veoma bogate knjige podijeljen je na devet poglavlja od kojih bi trebalo posebno izdvojiti prvo, drugo, četvrto, šesto i deveto.

Svoje promatranje ljubavi i ženidbe A. Hortelano je započeo veoma detaljnim prikazom bitnih stavova u odnosu na ljubav. Ti stavovi mogu biti negativni kao npr.: stav grešnosti, koji u ljubavi vidi samo grijeh; tabuističko držanje koje nerazumno zabranjuje ljubav, a grijeh protiv šeste zapovijedi smatra jedinim i najvažnijim od svih grijeha; farizejski stav je onaj kojemu je jedino stalo do vanjštine i smatra najvažnijim nju spasiti, a ljudski obzir jedini je moralni pokretač; nihilističko držanje smatra da je ljubav nemoguća i da oni koji o ljubavi govore zanosnim izrazima nisu ništa drugo nego li naivni romantičari. Drugi dio prvog poglavlja govori o pozitivnim stavovima prema ljubavi. Kao takovi mogu se navesti: pornografsko držanje koje je također kao neko opsjednuće ali pozitivnog značenja jer u seksualnosti nalazi pozitivnu vrijednost a to je njen sakriveni dinamizam. Nakon toga govori i o panseksualizmu, tom pozitivnom opsjednuću, zaogrnutom znanstvenim obilježjem. On se sastoji u tumačenju čitave stvarnosti na temelju seksualnosti kao da bi to bila jedina sastavna vrijednost stvari. Romantički stav smjera na prijateljstvo odijeljeno od seksualnosti, precjenjujući neutjelovljeno i andeosko prijateljstvo. Higijeničarsko držanje je ono kod kojega se ljubav promatra samo pod biološkim vidom, kao pojava niske i male važnosti. Takav stav nikako nije izraz prijateljstva. Ekonomsko poimanje smatra da je sve, pa i ljubav, bitno uvjetovana ekonomskim činiocima. Humanističko-društveni stav ističe napose ljudsku osobu unutar jedne zajednice ljubavi. Religiozno držanje sastoji se u otvaranju humanizma nadnaravnoj transcendentnosti jer samo u Bogu možemo imati pravu trajnost.

U drugom poglavlju autor govori o sastavnim elementima ljubavi koji se ne mogu međusobno posve odijeliti. Na prvom mjestu govori o seksualnosti, tom jednom od